

SHANTI PARVA

শান্তি পৰ্ব ভাৰতীয় মহাকাব্য মহাভাৰতৰ ১৮ খন গ্ৰন্থৰ দ্বাদশ। পৰম্পৰাগতভাৱে ইয়াত ৩ খন উপ-কিতাপ আৰু ৩৬৫ টা অধ্যায় আছে। গুৰুত্বপূৰ্ণ সংস্কৰণত ৩ খন উপ-কিতাপ আৰু ৩৫৩ টা অধ্যায় আছে। এইখন মহাকাব্যৰ ১৮ খন কিতাপৰ ভিতৰত আটাইতকৈ দীঘল কিতাপ।

যুদ্ধ শেষ হোৱাৰ পিছত কিতাপখন নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে- দুয়োপক্ষই শান্তি স্বীকাৰ কৰিছে আৰু যুধিষ্ঠিৰাই পাণ্ডৱ ৰাজ্যৰ শাসন আৰম্ভ কৰিছে। শান্তি পৰ্বই শাসক, ধৰ্ম আৰু সুশাসনৰ কৰ্তব্য পাঠ কৰে, মৃত্যুমুখত পৰা ভীষ্ম আৰু বিভিন্ন ঋষিৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি। পৰ্বত বহুতো সাংকেতিক কাহিনী অন্তৰ্ভুক্ত আছে যেনে "দুৰ্ভিক্ষৰ সময়ত ভোকত আৰু নিৰামিষ ভোকত থকা আৰু নিৰামিষভোজী বিশ্বমিত্ৰই মাংস চুৰি কৰা" আৰু "ফাউলাৰ আৰু কপৌ"ৰ দৰে কাহিনী। কিতাপখনত কিছুমানে "জাতিৰ তত্ত্ব" বুলি বৰ্ণনা কৰাৰ লগতে সত্যৰ নিয়ম বনাম ৰীতি-নীতিৰ নিয়মৰ মাজত তুলনামূলক আলোচনা ৰখা হৈছে, যাৰ দ্বাৰা সত্যক ৰীতি-নীতিতকৈ বহুত উন্নত বুলি ঘোষণা কৰা হৈছে। ন্যায়শাস্ত্ৰ, সমৃদ্ধি আৰু সফলতাৰ ওপৰত ইয়াৰ গ্ৰন্থসমূহৰ বাবে শান্তি পৰ্বব্যাপকভাৱে অধ্যয়ন কৰা হৈছে।

এই পৰ্ব (কিতাপ)ত পৰম্পৰাগতভাৱে ৩ টা উপ-পৰ্ব (উপ-কিতাপ বা সৰু কিতাপ) আৰু ৩৬৫ টা অধ্যায় (শাখা, অধ্যায়) আছে। নিম্নলিখিতবোৰ হৈছে উপ-পৰ্বসমূহ:

1. ৰাজধৰ্ম-অনুসন পৰ্ব (অধ্যায়: 1-130)

এই উপ-কিতাপখনত অন্যান্য বিষয়ৰ লগতে ৰজা আৰু নেতাসকলৰ কৰ্তব্যৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

2. অপদধৰ্ম-অনুসন পৰ্ব (অধ্যায়: 131-173)

এই উপ-কিতাপখনত আচৰণৰ নিয়মবোৰ বৰ্ণনা কৰা হৈছে যেতিয়া এজনে প্ৰতিকূলতাৰ সন্মুখীন হয়।

3. মোক্ষ-ধৰ্ম পৰ্ব (অধ্যায়: 174-365)

এই উপ-কিতাপখনত মোক্ষ (মুক্তি, মুক্তি, স্বাধীনতা) প্ৰাপ্ত কৰাৰ বাবে আচৰণ আৰু নিয়মবোৰ বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

জাতিৰ ওপৰত দৰ্শন

পৰ্বৰ ১৮৮ আৰু ১৮৯ অধ্যায়বোৰ ভৃগুৰ বৰ্ণনৰ তত্ত্ব আৰু কৰি আৰম্ভ হয়, যাৰ মতে ব্ৰাহ্মণসকল বগা, ক্ষত্ৰিয়ৰ ৰঙা, বৈশ্যহালধীয়া আৰু শূদ্ৰক ক'লা আছিল। ঋষি ভৰদ্বাজাই সুধিছে যে যেতিয়া সঁচাকৈয়ে প্ৰতিটো শ্ৰেণীৰ লোকৰ সকলো ৰং দেখা যায় তেতিয়া জাতিবোৰক কেনেকৈ বৈষম্যমূলক ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি, যেতিয়া সঁচাকৈয়ে সকলো গোটৰ মানুহে একে আকাংক্ষা, একেখং, একেভয়, একেই শোক, একেই ভাগৰ, একেভোক, একেপ্ৰেম আৰু অন্যান্য আৱেগ অনুভৱ কৰে? ভৰদ্বাজাই দাবী কৰে যে সকলোৱে একেধৰণে জন্ম গ্ৰহণ কৰে, তেজ আৰু পিতৃ বহন কৰে, আৰু একেধৰণে মৃত্যু বৰণ কৰে। জাতি কিয় আছে, ভৰদ্বাজাই সুধিলে? ভৃগুৱে উত্তৰ দিছে যে জাতিৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। এইটো কামৰ পৃথকীকৰণৰ কাৰণে উদ্ভৱ

হৈছিল। তেওঁলোকৰ কাৰো বাবে কৰ্তব্য আৰু ৰীতি-নীতি নিষিদ্ধ নহয়। জন মুইৰৰ মতে, শান্তি পৰ্ব আৰু ইয়াৰ সহযোগী গ্ৰন্থ অনুশাসন পৰ্বই দাবী কৰে যে জন্ম, দীক্ষা, অৱতৰণ, বা কিতাপৰ জ্ঞানে এজন ব্যক্তিৰ যোগ্যতা নিৰ্ধাৰণ নকৰে; কেৱল তেওঁলোকৰ প্ৰকৃত আচৰণ, প্ৰকাশিত গুণাগুণ আৰু গুণবোৰে এজনৰ যোগ্যতা নিৰ্ধাৰণ কৰে। কোনো উৎকৃষ্ট জাতি নাই, শান্তি পৰ্বই দাবী কৰে।